

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка

Рада молодих науковців

LITTERIS ET ARTIBUS: НОВІ ГОРИЗОНТИ

Випуск X

Частина 2

Кременець 2025

Litteris et Artibus: Нові горизонти : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Випуск Х. Частина 2. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2025. 198 с.

*Друкується згідно з рішенням Ради молодих науковців
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії
ім. Тараса Шевченка (протокол № 21 від 4 листопада 2025 р.).*

Збірник містить тези доповідей, представлені в рамках роботи X Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців «Litteris et Artibus: Нові горизонти».

Редакційна колегія:

Пасевич Марія Олександрівна, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти КОГПА ім. Тараса Шевченка;

Тригуба Олена Василівна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри біології, екології та методик їх навчання КОГПА ім. Тараса Шевченка;

Яловський Павло Миколайович, доктор філософії, старший викладач кафедри мистецьких дисциплін та методик їх навчання КОГПА ім. Тараса Шевченка;

Клак Дмитро Сергійович, викладач кафедри інформаційних технологій та методики навчання інформатики КОГПА ім. Тараса Шевченка;

Старух Павло Володимирович, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти КОГПА ім. Тараса Шевченка.

Дизайн: Киричок С. В.

Верстка: Горголь В. А., Пасевич М. О.

Відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, імен, а також за дотримання норм академічної доброчесності несуть автори публікацій.

УДК 37.091.33:5

Пожарнюк Христина,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти;
Шевчик Богдан,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ЕКСКУРСІЯ У ПРИРОДНИЧО-НАУКОВІЙ ОСВІТІ

Нехай у душах оживе весна
І понесе вас у глибінь далеку,
Де серед поля виросла сосна,
І на даху зів'є гніздо лелека.
Л. А. Семенчук

Сучасна система освіти орієнтується на формування в учнів ключових компетентностей, зокрема природничо-наукової грамотності, критичного мислення та вміння застосовувати знання у практичних ситуаціях. Одним із ефективних засобів досягнення цих цілей є навчальні екскурсії, що поєднують пізнавальну діяльність із безпосереднім спостереженням природних об'єктів і процесів [1].

Значення екскурсій у навчально-виховному процесі підкреслювали багато видатних педагогів і мислителів, серед яких Я. А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, А. Дістервег, О. Я. Герд та інші. Українські дослідники зосереджували увагу насамперед на дидактичній ролі природничих екскурсій, розглядаючи їх як важливий інструмент навчання та виховання, а також як складову педагогічної теорії. В. Сухомлинський регулярно проводив кілька занять просто неба, які називав «уроками мислення» [5]. Педагог С. Русова підкреслювала, що екскурсії мають потужний виховний потенціал, адже вони водночас формують патріотичні почуття, моральні цінності та естетичне сприйняття світу [3]. Не менш важливим є здатність екскурсії створювати умови

для поглиблення емоційного зв'язку дітей із природою, для покращення взаємин як всередині учнівського колективу, так і між учнями та учителем [6]. Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що екскурсії мають значну виховну цінність: вони розвивають спостережливість учнів, формують любов до природи й бережливе ставлення до неї, сприяють становленню моральних і естетичних якостей, а також, завдяки перебуванню на свіжому повітрі та активному рухові, – позитивно впливають на здоров'я дітей [4].

Однак у практиці сучасної школи екскурсійна діяльність часто має епізодичний характер, що знижує її навчально-виховний потенціал. Це зумовлює необхідність науково-методичного обґрунтування ролі екскурсій у природничо-науковій освіті.

Проблема дослідження полягає у визначенні педагогічних умов та методичних підходів до ефективного використання екскурсій як форми навчання у природничо-науковій освіті.

Мета статті – з'ясувати значення, функції та методик організації екскурсій у процесі навчання природничих дисциплін.

Екскурсія є однією з форм навчання, що безпосередньо поєднує теоретичні знання з практичними спостереженнями. Вона сприяє розвитку дослідницьких навичок, спостережливості, формуванню наукового світогляду.

Під час екскурсії учні не лише здобувають знання, а й формують емоційно-ціннісне ставлення до природи, розвивають екологічну свідомість, уміння співпрацювати в колективі.

Залежно від цілей і змісту розрізняють: навчальні екскурсії (з біології, географії, фізики, хімії); краєзнавчі (вивчення природи рідного краю); виробничі (знайомство технологічними процесами); екологічні (дослідження стану навколишнього середовища) [2].

Також екскурсії поділяються за тривалістю (короткі, одноденні, багатоденні) та за формою проведення (польові, лабораторно-дослідницькі, інтегровані).

Успіх екскурсії залежить від чіткої організації. Основними етапами є: - підготовчий етап, що передбачає визначення теми, цілей, об'єкта спостереження, складання маршруту, підготовка учнів (інструктаж, повторення матеріалу); - проведення екскурсії – організація спостережень, фіксація результатів, короткі пояснення вчителя, самостійні завдання учнів; - підсумковий етап – обговорення результатів, узагальнення спостережень, виконання творчих робіт (звіт, міні-дослідження, презентація).

Сьогодні екскурсії можуть поєднуватися з цифровими інструментами – мобільними додатками для ідентифікації видів,

GPS-навігацією, фотофіксацією результатів, інтерактивними мапами. Це робить процес навчання більш інтерактивним і мотивуючим для учнів.

Таким чином, екскурсія є важливою складовою природничо-наукової освіти, оскільки забезпечує практичну спрямованість навчання, сприяє розвитку дослідницьких компетентностей та екологічного світогляду учнів. Для підвищення її ефективності необхідно розробляти методичні рекомендації, інтегрувати екскурсії в навчальні програми та використовувати сучасні цифрові засоби.

Список використаних джерел

1. Бондар В. І. Дидактика: Підручник для студентів педагогічних ВНЗ. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
2. Методичні рекомендації щодо проведення навчальних екскурсій зі здобувачами освіти 1-8, 10 класів. *Журнал Бібліотека. Педагогіка*. URL : <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendacii-schodo-provedennya-navchalnih-ekskursiy-zi-zdobuvachami-osviti-1-8-10-klasiv-199587.html> (останнє звернення 14.10.2025).
3. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ: Освіта, 1996. 304 с.
4. Савченко О. Я. Сучасний урок у початковій школі. Київ : Освіта, 2019. 255 с.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Київ : Рад. школа, 1988. 310 с.
6. Stawiński W. Zarys dydaktyki biologii. Wyd. 2 zm. Warszawa : Państwowe Wydaw. Naukowe, 1980. 465 s.

<i>Пожарнюк Христина, Шевчик Богдан</i> ЕКСКУРСІЯ У ПРИРОДНИЧО-НАУКОВІЙ ОСВІТІ	169
<i>Сичов Олександр</i> РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНИХ СТЕЖОК І ЕКОЛОГО-ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ.....	172
<i>Тарарук Валерія</i> ПРОВАДЖЕННЯ БІЛІНВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ	174
<i>Теодозів Віталій, Москалюк Наталія, Яворівський Руслан</i> ГЕРБАРІЙ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ	178
<i>Юнко Марія, Пида Світлана</i> ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У КУРСІ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ	181
<i>Ящук Оксана</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ В ШКІЛЬНІЙ ПРИРОДНИЧІЙ ОСВІТІ	184

**ФОТОЗВІТ Х ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«LITTERIS ET ARTIBUS: NOBIS GORIZONTI»**

ФОТОЗВІТ Х ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «LITTERIS ET ARTIBUS: NOBIS GORIZONTI»	189
--	-----